

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชดำริ พระบรมราโชวาท พระราชดำรัส

ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและจุดเริ่มต้น อพ.สธ.

1) พ.ศ. 2503 ทรงพยายามปกป้องรักษาอยางนา

ในฤดูร้อนเกือบทุกปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับแรม ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในระยะแรกเสด็จพระราชดำเนินโดยรถไฟ ต่อมาเสด็จโดยรถยนต์ เมื่อเสด็จฯ ผ่านอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี สองข้างทางมีต้นยางขนาดใหญ่ขึ้นอยู่มาก มีพระราชดำริที่จะสงวนบริเวณป่าต้นยางนี้ไว้เป็นสวนสาธารณะด้วยพระราชทรัพย์ แต่ไม่สามารถจัดถวายตามพระราชประสงค์เพราะมีราษฎรเข้ามาทำไร่ทำสวนในบริเวณนั้นมาก จะต้องจ่ายเงินทดแทนในการจัดหาที่ใหม่ในอัตราที่ไม่สามารถจัดได้

2) พ.ศ. 2504 ป่าสาธิตทดลอง

เมื่อไม่สามารถดำเนินการปกป้องรักษาต้นยางนาที่อำเภอท่ายางได้ จึงทรงทดลองปลูกต้นยางเอง โดยทรงเพาะเมล็ดที่เก็บจากต้นยางนาในเขตอำเภอท่ายาง ในกระถางบนพระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล หัวหิน และทรงปลูกต้นยางนาเหล่านั้น ในแปลงทดลองป่าสาธิตใกล้พระตำหนักเรือนต้น สวนจิตรลดา พร้อมข้าราชการบริวาร เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2504 จำนวน 1,250 ต้น ต้นยางที่ทำยางสุญสิ้นแต่พันธุ์กรรมของยางนาเหล่านั้นยังอนุรักษ์ไว้ได้ที่สวนจิตรลดา

ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำพรรณไม้จากภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศมาปลูกในบริเวณที่ประทับสวนจิตรลดา เพื่อให้เป็นที่ศึกษาพรรณไม้ของนิสิต นักศึกษาแทนที่จะต้องเดินทางไปทั่วประเทศ

3) วันที่ 5 ธันวาคม 2521 ในเรื่องรักษาทรัพยากร

พระบรมราโชวาทในการเสด็จออกมหาสมาคม ในงานพระราชพิธี เฉลิมพระชนมพรรษา ๕๐ ปี ความตอนหนึ่งว่า

“...ธรรมชาติแวดล้อมของเรา ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดิน ป่าไม้ แม่น้ำ ทะเล และอากาศ มิได้เป็นเพียงสิ่ง สวยๆ งามๆ เท่านั้น หากแต่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของเรา และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของเราไว้ให้ดีขึ้น ก็เท่ากับเป็นการปกป้องรักษาอนาคตไว้ให้ลูกหลานของเราด้วย...”

4) วันที่ 5 ธันวาคม 2521 ในเรื่องรักษาทรัพยากร

พระราชดำรัสในการเสด็จออกมหาสมาคม ในงานพระราชพิธี เฉลิมพระชนมพรรษา ๕๐ ปี ความตอนหนึ่งว่า

"...ทุกวันนี้ ประเทศไทยยังมีทรัพยากรพร้อมมูล ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล ซึ่งเราสามารถนำมาใช้เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ และเสถียรภาพอันถาวรของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ข้อสำคัญเราต้องรู้จักใช้ทรัพยากรนั้นอย่างฉลาด คือไม่นำมาทุ่มเทใช้ให้สิ้นเปลืองไปโดยไร้ประโยชน์ หรือได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า หากแต่ระมัดระวังใช้ด้วยความประหยัดรอบคอบ ประกอบด้วยความคิดพิจารณาตามหลักวิชา เหตุผล และความถูกต้องเหมาะสม โดยมุ่งถึงประโยชน์แท้จริงที่จะเกิดแก่ประเทศชาติ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันยืนยาว ..."

3) พ.ศ. 2528 ทรงให้ใช้เทคโนโลยีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่ออนุรักษ์พืช

ในวันพีชมงคล วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดอาคารห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชที่โครงการสวนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา และมีพระราชกระแสให้อนุรักษ์ต้นขุ่นหลังพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง

ความสำเร็จของการใช้วิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช ขยายพันธุ์ขุ่นไพศาลทักษิณนำไปสู่การขยายพันธุ์ต้นไม้ที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งเป็นพืชเอกลักษณ์ของพระราชวังต่าง ๆ แล้วอนุรักษ์ไว้อีกหลายชนิด ได้แก่ พุดสวน มณฑา ยี่หุบ ที่อยู่ในพระบรมมหาราชวัง และสมอไทยในพระที่นั่งอัมพรสถานมณฑล ในขณะที่เดียวกันก็ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีการเก็บรักษาพันธุกรรมของพืชเอกลักษณ์ในสภาวะปลอดเชื้อในอุณหภูมิต่ำ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต จนทำให้เก็บรักษาเนื้อเยื่อขุ่นที่อุณหภูมิ -196 องศาเซลเซียส ในไนโตรเจนเหลวมีเนื้อเยื่อขุ่นที่รอดชีวิตอยู่ได้ 23 เปอร์เซ็นต์

4) พ.ศ. 2529 ทรงให้อนุรักษ์พันธุกรรมหวาย

มีพระราชดำริให้อนุรักษ์และขยายพันธุ์หวายชนิดต่าง ๆ โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเพื่อเตรียมการแก้ปัญหาการขาดแคลนหวายในอนาคต หวายที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและเป็นเป้าหมายคือ หวายช้อดำ หวายน้ำผึ้ง หวายตะค้าทอง หวายหอม หวายแดง หวายโป่ง หวายกำปวน หวายงวย และหวายขี้เสี้ยน เมื่อขยายพันธุ์ได้ต้นที่สมบูรณ์ของหวายช้อดำ และหวายตะค้าทองแล้ว ก็ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ทำการทดลองปลูกต้นหวายเหล่านั้นในป่ายางนาใกล้พระตำหนักเรือนต้น สวนจิตรลดา และมีพระราชดำริให้ทดลองปลูกที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ และที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร อีกด้วย

การดำเนินงานเกี่ยวกับหวายได้มีการขยายผลไปสู่ความร่วมมือระหว่างโครงการสวนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา สำนักพระราชวัง กับส่วนราชการจังหวัดตรัง จัดทำแปลงรวบรวมพันธุ์หวายขึ้นในพื้นที่ 1,000 ไร่ ที่ตำบลปะเหลียน อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง เมื่อปี พ.ศ. 2532 และได้หม่อมเกล้าฯ ถวายเป็นสวนหวายเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งนอกจาก

จะเป็นสถานที่อนุรักษ์พันธุ์หอยชนิดต่าง ๆ ของประเทศไทยแล้ว ยังได้ใช้เป็นสถานศึกษา วิจัย และขยายพันธุ์หอยเศรษฐกิจ เพื่อให้ผลประโยชน์ถึงประชาชนอย่างกว้างขวางด้วย

5) พ.ศ. 2529 ทรงให้สร้างสวนพืชสมุนไพร ในโครงการสวนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

ในปี พ.ศ. 2529 นอกจากมีพระราชดำริให้มีการอนุรักษ์พันธุ์กรรมหอยแล้ว ยังได้ให้จัดทำสวนพืชสมุนไพรขึ้นในโครงการสวนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา เพื่อรวบรวมพืชสมุนไพรมาปลูกเป็นแปลงสาธิต และรวบรวมข้อมูลสรรพคุณ ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ กับทั้งให้มีการศึกษาขยายพันธุ์สมุนไพร โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อและเผยแพร่ความรู้ที่ได้สู่ประชาชน

6) พ.ศ. 2531 ทรงให้พัฒนาพันธุ์ผักโดยการผสมสองชั้น

เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสกับหม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ ให้ดำเนินการผสมพันธุ์ผักสองชั้น (double hybridization) พร้อมกันไปกับทั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และในห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชของโครงการสวนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา

7) พ.ศ. 2547 ทรงให้ประเทศที่กำลังพัฒนาู้เท่าและรู้ทันในเรื่องการศึกษาวิจัย

เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแชงกรี-ลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัส ในพิธีเปิดการประชุมวิทยาศาสตร์นานาชาติ เจ้าฟ้าจุฬาภรณฯ ครั้งที่ 5 เรื่องวิวัฒนาการของพันธุศาสตร์และผลกระทบต่อโลก ความตอนหนึ่งว่า

“...ในปัจจุบัน การศึกษาวิจัยด้านพันธุศาสตร์มีความเจริญก้าวหน้ามาก และมีการนำผลที่ได้ไปปรับใช้ในกิจการด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าจึงใคร่จะปรารภกับทุกท่านว่า ความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้น แม้จะมีประโยชน์มากก็จริง แต่ถ้าใช้ไม่ถูกเรื่องถูกทางโดยไม่พิจารณาให้ดีให้รอบคอบแล้ว ก็อาจก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายแก่ชีวิตความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมอย่างร้ายแรงได้เช่นกัน เหตุนี้ ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาจำเป็นต้องศึกษาให้รู้เท่าและรู้ทัน จึงเป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่ง ที่ได้เห็นผู้เชี่ยวชาญจากประเทศต่าง ๆ มาประชุมปรึกษาหารือกัน รวมทั้งนำเสนอผลงานการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับเรื่องวิวัฒนาการของพันธุศาสตร์และผลกระทบต่อโลก ทำให้หวังได้ว่า การนำความรู้ด้านพันธุศาสตร์ไปปรับใช้ในกิจการด้านต่าง ๆ จะเป็นไปด้วยความระมัดระวังรอบคอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์และความปลอดภัยสูงสุดแก่มวลมนุษยชาติ...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

1) วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2504 ทรงให้รักษาศิลปวัตถุและโบราณสถาน

พระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสในพิธีเปิด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

"โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและโบราณสถานทั้งหลายเป็นของมีคุณค่าและจำเป็นแก่ การศึกษาค้นคว้าในทางประวัติศาสตร์ศิลปโบราณคดี เป็นการแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของ ชาติไทยที่มีมาแต่อดีตควรสงวนรักษาไว้ให้คงทนถาวร เป็นสมบัติของชาติไว้ตลอดกาล"

2) วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2513 ทรงให้เห็นความสำคัญของศิลปและวัฒนธรรม

พระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยศิลปากร

"งานด้านการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมนั้น คืองานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญา และทางจิตใจซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุทั้งองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นๆทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป"

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พระราชดำริ พระราโชวาท พระราชดำรัส พระราชวินิจฉัย

ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและ อพ.สธ.

1) พ.ศ. 2535 ทรงให้ก่อตั้ง อพ.สธ.

เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริกับนายแก้วขวัญ วัชโรทัย เลขาธิการพระราชวังและผู้อำนวยการโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา ให้ดำเนินการ อพ.สธ. โดยมอบหมายให้ฝ่ายวิชาการ โครงการส่วนพระองค์ เป็นผู้ดำเนินการ สำหรับงบประมาณดำเนินงานนั้น สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) สนับสนุนให้กับโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา เพื่อใช้ในการดำเนินงานของ อพ.สธ. ได้แก่การจัดสร้างธนาคารพืชพรรณ ขึ้นในปี พ.ศ. 2536 สำหรับเก็บรักษาพันธุกรรมพืชที่เป็นเมล็ด สารพันธุกรรม (DNA) และเนื้อเยื่อพืช (plant tissue culture) และสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานในทุกกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรม ของ อพ.สธ. เรื่อยมาจนกระทั่งปีงบประมาณ 2549 สำนักพระราชวังจึงจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินงาน อพ.สธ. ต่อไปในฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสำนักพระราชวัง

2) วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 พระราชทานแนวทางการดำเนินงานของ อพ.สธ. ระยะ 5 ปีที่หนึ่ง

ณ อาคารที่ประทับในสำนักงานชลประทานเขต 1 ถนนทุ่งโฮเตล จังหวัดเชียงใหม่

- มีพระราชปรารภถึงการเสด็จพระราชดำเนินผ่านไปทางจังหวัดนนทบุรีทอดพระเนตรเห็นพันธุ์ไม้เก่ายังมีอยู่มาก บางพันธุ์อาจยังคงมีลักษณะดีอยู่ เช่น ทุเรียน แต่ส่วนเหล่านั้นกำลังจะเปลี่ยนสภาพไป จึงทรงหวังว่าพันธุ์ไม้เหล่านั้นจะหมดด้วย

- พระราชทานแนวทางการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ควรอนุรักษ์พันธุกรรมพืชที่มีใช้พืชเศรษฐกิจไว้ด้วย

- ตามเกาะต่าง ๆ มีพืชพรรณอยู่มาก แต่ยังไม่เห็นผู้สนใจเท่าไร จึงน่าจะมีการสำรวจพืชพรรณตามเกาะด้วย

- พระราชทานแนวทางการสอนและอบรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ควรใช้วิธีปลูกฝังให้เด็กเห็นความงดงาม ความน่าสนใจของพืชพรรณ และเกิดความปิติที่จะศึกษาและอนุรักษ์ต่อไป การใช้วิธีการสอนการอบรมที่ให้รู้สึกกลัวว่า หากไม่อนุรักษ์แล้วจะเกิดผลเสีย เกิดอันตรายแก่ตนเอง จะทำให้เด็กเกิดความเครียดซึ่งจะเป็นผลเสียต่อประเทศในระยะยาว

- มีพระราชดำริให้ทำศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช โดยมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถแสดงลักษณะของพืชออกมาเป็นภาพสีได้ เพื่อความสะดวกในการอ้างอิง ค้นคว้า

3) วันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2538 พระราชทานแนวทางการดำเนินงาน “งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน”

ณ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก จังหวัดตาก

- พระราชทานแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
- การนำต้นไม้มาปลูกเพิ่มเติมให้เด็กรู้จักนั้น ต้องไม่มีพืชเสพติด
- ควรให้เด็กหัดเขียนตำรา จากสิ่งที่เรียนในสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
- ควรนำตัวอย่างดิน หิน แร่ มาแสดงไว้ในห้องพิพิธภัณฑ์พืชด้วยเพราะในจังหวัดตาก มีหิน แร่ อยู่มากชนิด

4) วันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2539 ทรงให้ อพ.สธ. ดำเนินงานในพื้นที่ต่าง ๆ

ณ เขาเสวยกะปิ ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี

- ทรงให้ อพ.สธ. ดำเนินการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชที่เกาะลันตา
- ทรงให้อุรักษ์ต้นหว้าใหญ่ในบริเวณพระราชวังไกลกังวล ซึ่งเข้าใจว่าจะเป็นต้นหว้าที่ขึ้นอยู่ในที่นั้นก่อนมีการก่อสร้างพระราชวัง
- ทรงให้ทำการสำรวจขึ้นทะเบียนรหัสต้นพืชที่ขึ้นอยู่เดิม ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- ทรงให้วัดพิกัดตำแหน่งของต้นพืชที่ขึ้นทะเบียนไว้
- ทรงให้รวบรวมพันธุกรรมหายากชนิดต่าง ๆ
- ทรงให้มีการปลูกรักษาพันธุกรรมพืชไว้ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

5) วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ทรงให้ดำเนินงานเรื่องการจัดการฐานข้อมูลและสื่อในการสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนให้รักพืชพรรณ

ณ อาคารชัยพัฒนา พระราชวังดุสิต สวนจิตรลดา กรุงเทพมหานคร

- ทรงให้หาวิธีดำเนินการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรมพืชของหน่วยงานต่าง ๆ สื่อถึงกันในระบบเดียวกันได้
- ทรงให้หาวิธีการที่จะทำให้เด็กเกิดความสนใจในพืชพรรณต่าง ๆ และเกิดความสงสัยตั้งคำถามตนเองเกี่ยวกับพืชพรรณที่ตนสนใจนั้น ซึ่งจะนำไปสู่การศึกษา

ค้นคว้าวิจัย ทดลองอย่างง่าย ๆ ที่โรงเรียนที่ไม่มีห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ดีนักก็สามารถดำเนินการได้ หากอาจารย์ในโรงเรียนต่าง ๆ ทำได้ก็จะช่วยให้เด็กเป็นคนฉลาด

6) วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2540 พระราโชวาทและแนวทางการดำเนินงาน อพ.สธ. ระยะ 5 ปีที่สอง

ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา กรุงเทพฯ

● พระราชทานพระราโชวาทให้คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการบริหารผู้ร่วมสนองพระราชดำริและผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย ที่เฝ้าทูลละอองพระบาทในการประชุมประจำปีโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

“ข้าพเจ้ายินดีและขอบคุณที่ทุกคนเข้ามาประชุมกันพร้อมหน้าในวันนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ นี้ ได้ดำเนินการมาเป็นเวลาถึง 5 ปีแล้ว และคิดกันว่าจะทำต่อไปในช่วงที่สองอีก 5 ปี และคิดมาใหม่ว่าในขั้นที่สองนี้จะทำในลักษณะไหน ที่จริงในเบื้องต้นนั้น ข้าพเจ้าก็ได้เป็นนักพฤกษศาสตร์หรือศึกษาทางนี้มาโดยตรง ถึงแม้ศึกษาตอนนี้ก็คงจะสายไปเสียแล้วเพราะว่าขณะนี้ไม่สามารถที่จะจำชื่อคน สัตว์ สิ่งของได้มากเท่าที่ควร แต่ว่าเหตุที่สนใจในพืชพรรณหรือทรัพยากรต่าง ๆ ของประเทศเรามาจนแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางพืช เหตุผลที่ศึกษาเพราะถือว่าง่ายต่อการศึกษาอย่างอื่น เวลาไปไหนที่มีคนตามกันเยอะแยะ ถ้าศึกษาสัตว์ สัตว์ก็วิ่งหนีหมด แต่พืชนั้นเขาอยู่ให้ศึกษาได้ พอศึกษาไปสักพักก็เกิดความสนใจว่า นอกจากทางกรมป่าไม้ซึ่งได้ติดต่อกันในครั้งแรก เบื้องต้นเพราะว่าชอบไปท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ ตามป่าเขา ดูว่าในเมืองไทยมีสภาพภูมิประเทศ ภูมิศาสตร์อย่างไร และได้ศึกษาเรื่องต้นไม้ต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วนี้ ก็ยังเห็นว่ายังมีหน่วยงานของรัฐ ของเอกชน ทั้งเป็นหน่วยงานของราชการ เช่น กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร และสถาบันการศึกษาที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องของพืช ศึกษาว่าพืชกี่ชนิด ทั้งเรื่องชื่อของพืชชนิดต่าง ๆ เรื่องการอนุกรมวิธาน เป็นต้น ก็ศึกษากันหลายแห่ง จึงเกิดความคิดขึ้นมาว่าน่าจะมีการรวบรวมว่าแต่ละสถาบันนั้น ได้ทำงานในส่วนของตนอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น พืช ก็ได้ศึกษาพืชแต่ละแห่ง ได้รวบรวมนั้นชื่อต่างกันหรือซ้ำกันอย่างไร เพื่อที่จะให้รวมกันว่าทั้งประเทศนั้นเรามีอะไรกันบ้าง ที่จริงแล้วงานที่จะศึกษาพืชหลายชนิดนี้เป็นเรื่องที่ทำได้ยากและทำได้ช้า คน ๆ เดียวหรือสถาบัน ๆ เดียวนั้นครอบคลุมไม่ได้ทั้งหมด ถ้ามีหลาย ๆ หน่วยงานช่วยกันครอบคลุมก็อาจจะได้มาก ถ้าต่างคนต่างไม่รู้กัน ก็อาจจะเกิดเป็นที่น่าสนใจว่า จะไม่ได้ข้อมูลเต็มที่ จึงคิดว่าอยากจะทำฐานข้อมูลที่นักวิชาการทุกคนจะใช้ในการค้นคว้ารวมไว้ด้วยกัน ในวังมีความรู้สึกที่ว่า 1 ตารางกิโลเมตรของวังนี้ก็ใหญ่โตพอสมควร แต่ว่าที่จริงแล้วถ้าจะเอางานทุกสิ่งทุกอย่างมาสุ่มกันย่อมจะไม่พอ พื้นที่ไม่ได้ ก็ต้องทำงานอะไรที่จะประหยัดที่ดินที่สุด ในตอนนั้นก็เลยคิดว่าทำฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ ซึ่งใช้การเรียกชื่อพืชที่ทุกคนจะเข้าถึงได้ จึงพัฒนาจากจุดนั้นมาเป็นงานต่าง ๆ ที่ ดร.พิศิษฐ์ ได้กล่าวเมื่อสักครู่นี้ ซึ่งงานที่กล่าวถึงนี้ก็ เป็นงานที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้ทำมาแล้วเป็นจำนวนมาก และหลังจากโครงการฯ นี้ก็มีการตั้งขึ้นใหม่ เพราะฉะนั้นก็ยังคงคิดว่าถ้ามีการได้ประชุมกันพร้อมกันอย่างนี้ จะได้มาตกลงกันแน่นอนว่าใครทำอะไร และในส่วนที่เหมือนกัน ถ้าซ้ำกันโดยไม่จำเป็นก็อาจจะตกลงกัน แบ่งกันว่าอันนี้

งานนี้ใครจะทำ หรืองานที่หน่วยโครงการทางด้านสำนักพระราชวังเคยทำอยู่ แต่ว่าเมื่อมีหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบโดยตรงรับไปแล้ว ทางสำนักพระราชวังก็คิดว่าน่าจะตัดได้ในส่วนนั้นและก็หันมาทำงานทางด้านโครงการประสานงานหรือความร่วมมืออย่างนี้เป็นต้น ซึ่งเข้าใจว่าก็เป็น การทันสมัยในปัจจุบัน ซึ่งประเทศค่อนข้างจะฝืดเคือง เพราะฉะนั้นทำงานอะไร ถึงแม้จะเป็นงานที่ดี ถ้าตกลงกันได้แล้วก็จะเป็นการประหยัดพลังคนหรือพลังเงินงบประมาณในส่วนนี้ ไม่จำเป็นต้องให้ในหน่วยงานอื่นหรือถ้าให้หน่วยงานอื่นทำก็ต้องให้ทำไป และงานนี้เราอาจจะต้องมานั่งพิจารณาคิดว่าจะทำงานได้โดยประหยัดอย่างไร บางส่วนที่อาจจะยังไม่จำเป็นในขั้นนี้หรือว่าทำได้ไม่ต้องเน้นเรื่องความหรูหราหรือความสวยงามมากนัก เอาเฉพาะที่ใช้จริง ๆ และก็ประหยัดไปได้เป็นบางส่วนก็ดี

ส่วนสำหรับเรื่องของโรงเรียนนั้น ก็ได้มีประสบการณ์ในการที่ไปเยี่ยมโรงเรียนในภาคต่าง ๆ มาหลายแห่ง ก็เห็นว่าเรื่องที่จะสอนให้นักเรียนหรือให้เด็กมีความรู้ และมีความรักใน ทรัพยากร คือความรักชาติ รักแผ่นดินนี้ก็คือ รักสิ่งที่เป็นสมบัติของตัวเขา การที่ให้เขารักชาติ ประเทศชาติหรือรักชาติสมบัติของเขานั้น ทำได้โดยสร้างความรักความเข้าใจ ถ้าใครไม่รู้จักกัน เราก็ไม่มีความสัมพันธ์ ไม่มีความผูกพันต่อกัน แต่ว่าถ้าให้เขารู้จักว่าสิ่งนั้นคืออะไร เขารู้สึกชื่นชม และรักหวงแหนในสิ่งนั้นว่าเป็นของตนและจะทำให้เกิดประโยชน์ได้ เคยได้แนะนำโรงเรียนต่าง ๆ ที่ได้ไปเยี่ยมไม่เฉพาะแต่โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ นี้ โรงเรียนทั่ว ๆ ไปด้วยว่า นอกจากพืช พรรณแล้ว สิ่งที่มีในธรรมชาติหรือสิ่งที่หาได้ง่าย ๆ นั้นก็อาจจะเป็นอุปกรณ์การสอนในวิชาต่าง ๆ ได้หลายอย่างแม้แต่วิชาศิลปะก็ให้มาวาดรูปต้นไม้ ไม่ต้องหาของอื่นให้เป็นตัวแบบ หรือในเรื่อง ภาษาไทยการเรียงความก็อาจช่วยในการเขียนรายงานทำให้หัดเขียนหนังสือหรือแต่งคำประพันธ์ ในเรื่องของพืชเหล่านี้ได้ หรือเป็นตัวอย่างงานศึกษา งานวิทยาศาสตร์ หรือวิชาอื่น ๆ ดังที่ ดร. พิเศษฐ์ ได้กล่าวมา ในที่นี้ที่ยังไม่เคยกล่าวคือเรื่องของวิชาการท้องถิ่น ซึ่งเป็นนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการอยู่แล้ว ที่ว่าจะให้นักเรียนได้ศึกษาความรู้ท้องถิ่น นอกจากความรู้ที่เป็น มาตรฐานจากส่วนกลางมาแล้ว แม้แต่ตำราที่มีการส่งเสริมให้ครู อาจารย์ในท้องถิ่นนั้นได้รวบรวม ความรู้หรือได้แต่งขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาวิชาการทางด้านศิลปวัฒนธรรม อาชีพท้องถิ่น แต่ใน ด้านของธรรมชาตินั้นยังมีค่อนข้างน้อย เท่าที่ไปแนะนำมาในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรนั้น ได้เสนอว่าไม่ใช่เป็นเฉพาะที่ว่าจะให้เด็กนักเรียนปลูกป่าหรือว่าให้อนุรักษ์ดินปลูกหญ้าแฝกอย่าง เดียวก็จะพยายามจะให้ออกไปดูข้าง ๆ โรงเรียนว่าที่นั้นมีอะไรอยู่ และต้นไม้ไหนชื่ออะไร เป็นอะไร พอดีมีประสบการณ์จากการที่ได้เคยออกไปส่งเสริมในเรื่องของโภชนาการ ในระยะแรก ๆ ที่เริ่ม ทำงานเมื่อ พ.ศ.2523 ในช่วงนั้นออกไปทำงานก็ทำงานอย่างค่อนข้างจะเบี่ยงน้อยทยอยน้อย คือ เงินไม่ค่อยมีต้องออกเองบ้าง ทำให้ไม่มีเงินที่จะส่งเสริมเรื่องเมล็ดพันธุ์ผัก หรืออุปกรณ์เครื่องใช้ มากนัก ได้ครบทุกแห่งก็ให้ใช้พืชผักในท้องถิ่นนั้น เขาก็รู้และก็มีชื่อพื้นเมือง แต่ว่าพอเอาเข้าจริง แม้แต่ชื่อวิทยาศาสตร์ยังไม่มีใครแน่ใจว่าชื่ออะไร ก็นำมาศึกษา และเวลานี้ก็ได้เห็นว่ามีการศึกษา อย่างกว้างขวาง คือ ได้ศึกษาว่าคุณค่าทางอาหารของผักพื้นเมืองเหล่านั้นมีอะไรบ้าง และได้มีการ วิเคราะห์พิษภัยของพืชเหล่านั้นไว้ด้วย เดิมเท่าที่คิดก็ยอมรับว่าไม่ได้คิดเรื่องพิษภัยเพราะเห็นว่า คนรับประทานกันอยู่ประจำก็ยังมีอายุยืน แต่เห็นว่าจากการวิจัยของนักวิชาการก็ได้ทราบว่ามีพืช

พื้นบ้านบางอย่างที่รับประทานกันอยู่มีพิษบ้าง ทำให้เกิดความคิดที่ว่าถ้าบริโภคกันในส่วนที่เป็นท้องถิ่นก็อาจจะไม่เป็นพิษเป็นภัยมาก เพราะว่าในวันนั้นเก็บผักชนิดนี้ได้ก็นำมาบริโภค อีกวันก็เก็บได้อีกอย่างก็นำมาบริโภค แต่ถ้าสมมติว่าเป็นการส่งเสริมเป็นโครงการขึ้นมาแล้ว ก็จะมีการขยายพันธุ์เป็นจำนวนมาก และก็รับประทานอย่างนี้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ จะมีอันตรายต่อร่างกายเป็นอย่างยิ่งก็อาจจะเป็นไปได้ อันนี้ที่ยกตัวอย่างแสดงว่าวิชาการนี้แตกแขนงไปหลายอย่าง และมีการศึกษาได้หลายอย่าง และก็มีบุคคลหลายคนช่วยกันคิดช่วยกันทำ ถ้าจะช่วยกันจริง ๆ นี้ ก็อาจจะต้องแบ่งหน้าที่ ถึงขั้นตอนนี้ก็ถึงขั้นตอนที่กันเพื่อที่จะแบ่งในด้านปริมาณงานที่ทำหรืองบประมาณที่ทำ ก็ได้รับการสั่งสอนจากผู้หลักผู้ใหญ่อยู่เสมอว่า ถ้าคนเรามีความคิดฟุ้งแล่นอะไรต่าง ๆ นานา ก็คิดได้ แต่ถึงตอนทำจริง มีขั้นตอนเหมือนกัน การใช้คนให้ทำอะไรนี้ ก็ต้องคิดถึงกระบวนการว่า จะไปถึงเป้าหมายที่เราต้องการนั้น จะต้องใช้ทั้งเงินใช้ทั้งเวลา ใช้ทั้งความคิดความอ่านต่าง ๆ ซึ่งจะไปใช้ใครทำก็ต้องให้แน่ใจว่า เขาเต็มใจหรืออาจเต็มใจแต่ว่าภารกิจมากมีเวลาจะทำให้เท่าใด หรือเขาอาจทำให้ด้วยความเกรงใจเราแล้วที่หลัง อย่างนี้เป็นต้น ก็บอกว่าไม่เป็นไร เพราะว่าเวลาทำอะไรก็มีได้บังคับ ก็ขอเชิญเข้าร่วมช่วยกัน แต่ถ้าคนใดมีข้อขัดข้องหรือมีข้อสงสัยประการใด ก็ไถ่ถามกันได้ไม่ต้องเกรงใจ เพราะถือว่าทำงานวิชาการแบบนี้ไม่เคยจะคิดว่าโกรธเคือง ถ้าใครทำไม่ได้ ไม่ได้ก็แล้วไป ก็ทำอย่างอื่นทำอย่างนี้ไม่ได้ ก็ต้องทำได้สักอย่าง คิดว่าโครงการนี้ขั้นตอนต่อไป อาจจะต้องดูเรื่องเหล่านี้ให้ละเอียดยิ่งขึ้น ใครทำอะไรได้ และประโยชน์ อาจจะมีอีกหลายอย่าง เช่น งานบางอย่างหรืออย่างพืชนี้จะมีประโยชน์ในเชิงธุรกิจได้อีกก็มีด้วยซ้ำ ถ้าเราทราบสรรพคุณของเขาและนำมาใช้ ในส่วนที่ว่าถ้าขยายพันธุ์แล้วอันตราย คือ การขยายพันธุ์เหล่านี้ก็อาจจะเป็นการช่วยในเรื่องของการส่งเสริมอาชีพให้แก่ราษฎรเพิ่มขึ้นอีกก็อาจเป็นไปได้ ทั้งนี้ก็ต้องไม่ละเลยในเรื่องของวิชาการ สิ่งที่ถูกต้องอะไรที่เป็นคุณ อะไรที่เป็นโทษ และยังมีเรื่องที่เกี่ยวข้องในเรื่องของงาน ของเงิน ในที่นี้ยังมีเรื่องเพิ่มอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องของที่ดิน อาจจะต้องมีการกำหนดแน่นอนว่าที่ดินนั้นอยู่ในสภาพไหน สภาพการถือครองในลักษณะใด ศึกษาในเรื่องของกฎหมายให้ถูกต้องว่าใครมีสิทธิ์หรือหน้าที่ทำอะไรบ้าง ใครทำอะไรไม่ได้ เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษา เป็นเรื่องที่จะต้องจุกจิกมากอีกหลายอย่าง ที่พูดนี้มีได้หมายความว่าจะเป็นการจะจับผิดว่าใครทำผิดใครทำถูก แต่ว่างานโลกปัจจุบันนี้ ทำอะไรก็รู้สึกว่าการรักษามาตรฐานนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าต่อไปงานนี้เราอาจจะไม่ใช่จำกัดอยู่แต่ภายในประเทศ อาจจะต้องมีการติดต่อไปถึงประเทศอื่นด้วย เป็นการสร้างความเจริญให้แก่ประเทศ เพราะฉะนั้นจะต้องมีการทำงานในลักษณะที่คนอื่นยอมรับได้ นี่ก็เป็นความคิดเกี่ยวกับโครงการนี้”

7) วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2541 พระราชทานแนวทางการดำเนินงานที่เกาะแสมสาร และเกาะช้างเคียง

พระราชทานพระราชดำริกับนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา และนายพิศิษฐ์ วรอุไร ประธานคณะกรรมการบริหารโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ เมื่อคราวนำคณะเจ้าหน้าที่มูลนิธิ TOTAL และเจ้าหน้าที่ป่าไม้จากประเทศฝรั่งเศส เข้าเฝ้าถวายรายงานการสำรวจเบื้องต้นที่เกาะแสมสาร โดยมีพระราชดำริสรุปได้ดังนี้

- ให้ดำเนินการทั้ง 9 เกาะ เกาะแสมสารและเกาะช้างเคียง
- ให้ศึกษาตั้งแต่ยอดเขาจนถึงใต้ทะเล
- ให้มีการรวบรวมพันธุ์ไม้นานาชนิด ทั้งพืชบนดิน และพืชน้ำ โดยเน้นระบบนิเวศวิทยาแบบภาพรวมทั้งระบบ ซึ่งรวมถึงสัตว์ต่างๆ ด้วย นอกจากนี้ได้รวมเอาเกาะเล็ก ๆ รอบเกาะแสมสารเข้าในโครงการในลักษณะผสมผสาน เนื่องจากอยู่ใกล้กันและมีความคล้ายคลึงกันในหลาย ๆ ด้าน ให้ทำการสำรวจทั้งด้านภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา อุตุวิทยวิทยา แร่ธาตุ ฯลฯ ไปพร้อมๆ กัน

8) วันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2541 พระราชทานแนวทางการดำเนินงานที่เกาะแสมสาร

พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมในคราวเสด็จฯ ทอดพระเนตรความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการฯ ณ เกาะแสมสาร ดังนี้

- ให้แสมสารเป็นแหล่งศึกษา
- การดำเนินงานของ อพ.สธ.-ทร. ณ เกาะแสมสารควรพิจารณาหาแหล่งน้ำจัดให้เพียงพอ
- แนวทางการดำเนินงาน ณ เกาะแสมสาร
  - การดำเนินงานในเบื้องต้น อาคารสิ่งก่อสร้าง ควรทำในลักษณะชั่วคราวและเรียบง่าย ไม่ควรจัดให้มีที่พักนักท่องเที่ยว และให้ชมรมอาสาสมัครเข้ามาช่วยดำเนินการในด้านการเรียนรู้ การเผยแพร่ผลการศึกษาศึกษาทรัพยากรธรรมชาติ
  - ควรจัดกลุ่มเยาวชนเข้ามาศึกษาธรรมชาติในลักษณะ organized tour โดยให้ความสำคัญต่อกิจกรรมที่มิใช่การชมธรรมชาติให้รู้ว่าจะทำอะไรได้ ทำอะไรไม่ได้ ยังไม่ควรที่จะโฆษณาประชาสัมพันธ์การเดินทางมาท่องเที่ยวให้มากนัก ให้ใช้เป็นที่สำหรับให้อาจารย์ นิสิต นักศึกษาเข้ามาใช้ทำการศึกษาวิจัยได้

9) วันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2541 ณ เกาะแสมสาร

พระราชทานแนวทางการดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ณ เกาะแสมสารเพิ่มเติม ดังนี้

“เกาะแสมสารมีขนาดเล็ก ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงง่าย ให้จัดเกาะแสมสารเป็นที่ศึกษาและให้นำเยาวชนโดยเฉพาะเยาวชนด้อยโอกาสเข้ามาศึกษา”

10) วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2543 ทรงให้พึงระวังการนำข้อมูลลงเว็บไซต์

ณ โรงเรียนสตรีภูเก็ต จ.ภูเก็ต

เมื่อครั้งเสด็จทอดพระเนตรงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โรงเรียนสตรีภูเก็ต บริเวณห้องพิพิธภัณฑ์พืชและทอดพระเนตรพันธุ์ไม้แห้งที่จัดแสดงไว้ในตู้เก็บรักษา รับสั่งกับ อาจารย์บุญศรี เทพบำรุง

“พืชพรรณที่หายากหากได้มาก็บันทึกเก็บไว้เพื่อการศึกษาให้ดี การลงเว็บไซต์ ก็พึงระวัง บางที่เราศึกษาหามาได้ แต่เมื่อชาวต่างชาติเห็นจากเว็บไซต์ ก็อาจนำไปศึกษาและอ้างอิง เป็นของตนเองได้”

11) วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2543 พระราชทานแนวทางการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ณ ห้องประชุมสุธรรมอารีกุล อาคารสารนิเทศ 50 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พระราชทานพระราโชวาทให้ผู้เข้าร่วมประชุมในการประชุมสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

“..โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้เริ่มต้นขึ้นราวปี พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สถาบันต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ในการศึกษาพืชพรรณต่าง ๆ และบุคคลที่สนใจได้มีโอกาสดำเนินงานที่ศึกษาพืชพรรณต่าง ๆ ที่มีอยู่จำนวนมากในประเทศไทย ได้ศึกษาวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้รวบรวมเป็นหลักฐานไว้และเพื่อเป็นสื่อในระหว่างสถาบันต่าง ๆ บุคคลต่าง ๆ ที่ทำการศึกษาให้สามารถร่วมใช้ฐานข้อมูลเดียวกัน เพื่อให้การศึกษาไม่ซ้ำซ้อน สามารถที่จะดำเนินการไปก้าวหน้าเป็นประโยชน์ในทางวิชาการได้ ส่วนโครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนนั้น ก็เป็นงานที่สืบเนื่องต่อจากงานอนุรักษ์พันธุกรรมพืช เพียงจะได้เดินทางไปเยี่ยมดูโรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษาในภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ได้เห็นว่าโรงเรียนบางแห่งนั้นมีภูมิทัศน์ที่ร่มรื่นมีพืชพันธุ์หลายชนิด ในวิชาเรียนของนักเรียนที่จริงตั้งแต่เป็นเด็กเล็ก ๆ ขึ้นอนุบาลถึงชั้นประถม มัธยม ทางครูอาจารย์ก็มักจะสอนให้นักเรียนศึกษาถึงโลกของเรา เรื่องของธรรมชาติ ฉะนั้นการที่ศึกษาของใกล้ตัวได้แก่ พืชพรรณที่มีอยู่ในธรรมชาติ นั้น ก็เป็นสิ่งที่ง่าย ไม่เสียค่าใช้จ่ายสูง และมีประโยชน์เพิ่มประสบการณ์แก่นักเรียนในด้านต่าง ๆ ได้ จึงเห็นว่างานที่คนในระดับที่เป็นผู้ใหญ่ได้ทำได้ศึกษาในพืชพรรณต่าง ๆ แม้แต่เด็กระดับเล็กก็น่าจะได้ประโยชน์ด้วย โรงเรียนบางแห่งก็ตั้งอยู่ในที่ทุรกันดาร แต่ก็ยังมีพืชพรรณต่าง ๆ ขึ้นอยู่ ที่คนอื่น ๆ นอกพื้นที่จะเข้าไปศึกษาได้ยาก ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองก็อาจจะมีควมรู้นั้นมากกว่าคนอื่น ๆ นักเรียนก็อาจจะเรียนจากผู้ปกครองของนักเรียน เป็นเรื่องของภูมิประเทศท้องถิ่นว่าพืชชนิดนี้คืออะไร แล้วก็ได้ศึกษาเปรียบเทียบกับวิทยาการสมัยใหม่ที่ครูบาอาจารย์สั่งสอน หรือมีปรากฏในหนังสือ นอกจากนั้นการศึกษาเรื่องพืชพรรณ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในแง่ต่าง ๆ ได้ คนที่ศึกษาเรื่องพืชนั้นก็ได้รับความสุขความสบายใจ มีความคิดในด้านสุนทรีย์ ด้านศิลปะในแง่ต่าง ๆ อาจจะศึกษาหรือใช้เป็นอุปกรณ์การศึกษาในหมวดวิชาต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งครูและนักเรียนโรงเรียนได้นำมาปฏิบัติ แต่ละโรงเรียนก็มีความคิดแตกต่างกันไป หรือว่าบางอย่างก็เหมือนกัน บางอย่างก็แตกต่างกัน ก็เป็นเรื่องที่ดีถ้าทุกโรงเรียนสามารถที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยการมาเสนอผลงาน หรือนำผลงานมาบันทึก

ลงในสื่อต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาแลกเปลี่ยนกันได้ จึงเห็นว่าในการจัดงานในลักษณะนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ และนักเรียนในโรงเรียนอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ขอแสดงความยินดีด้วยกับโรงเรียนที่ได้รับรางวัล และโรงเรียนที่สามารถรักษามาตรฐานของสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเอาไว้ได้ พวกที่รักษามาตรฐานไว้ไม่ได้ ก็ไม่ต้องเสียอกเสียใจไป เพราะการที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานก็ไม่ใช่ของที่ง่าย และโรงเรียนที่อยู่ในลักษณะต่าง ๆ ก็อาจจะไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานในด้านนี้ได้เต็มที่ทุกแห่ง ก็ถ้ามีความพยายามก็ขอให้พยายามต่อไป แต่ว่าถ้ามีกิจกรรมในด้านอื่นที่เร่งด่วนกว่า ทำไม่ได้ ก็ไม่ต้องเสียใจที่ไม่ได้รางวัล หวังว่าการศึกษาเท่าที่ปฏิบัติมาก็จะปฏิบัติต่อไปในอนาคต มีประโยชน์ ในการที่จะได้เพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ ที่นักเรียนจะต้องศึกษาต่อไปในระดับสูง หรือว่าเพิ่มพูนความรู้ต่าง ๆ ในด้านวิชาชีพ ซึ่งนักเรียนก็อาจจะนำไปประกอบอาชีพได้ต่อไป ยกตัวอย่างเช่น มีนักเรียนบางโรงเรียนที่ศึกษาในด้านของการเขียนภาพทางวิทยาศาสตร์ นั่นก็จะใช้เป็นอาชีพในอนาคตเป็นต้น หวังว่าทุกคนคงได้รับประโยชน์ในการมาร่วมประชุมในครั้งนี้ ทั้งครูนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องมีความสุขสวัสดิ์ทั่วกัน”

12) วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2544 พระราชทานแนวทางการดำเนินงาน พิพิธภัณฑิตรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย อพ.สธ-ทร.

นายแก้วขวัญ วัชโรทัย เลขาธิการพระราชวัง นายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ เลขาธิการ กปร. และดร.พิศิษฐ์ วรอุไร ประธานคณะกรรมการบริหารโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้เข้าเฝ้าทูลละอองพระบาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา เนื่องในโอกาสที่นำผู้บัญชาการทหารเรือและคณะเข้าเฝ้าฯ น้อมเกล้าฯ ถวายพื้นที่จัดตั้งพิพิธภัณฑิตรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย โดยมีพระราชดำริสรุปได้ดังนี้

- ทรงยินดีที่กองทัพเรือสนองพระราชดำริในการอนุรักษ์ทรัพยากรซึ่งทำได้เป็นอย่างดีมาโดยตลอด ทั้งที่ภารกิจหลักคือการป้องกันราชอาณาจักร

- การทำพิพิธภัณฑิตรรมชาติในด้านการศึกษาควรทำเป็นอาคารถาวร โล่งกว้าง ดูแลรักษาสะดวกง่าย ซึ่งจะเป็นการประหยัดงบประมาณ ดังที่ทอดพระเนตรที่พิพิธภัณฑิตรรมชาติการกีฬาของกรมพลศึกษา ส่วนท่าเทียบเรือ ขอให้นำไปพิจารณาทบทวน

ในด้านสาระจะต้องใช้เป็นการสอนและปรับปรุงให้ใหม่ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ ดังที่ทอดพระเนตรที่โรงเรียนสตรีภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต และควรมีงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง

ในด้านการจัดแสดงผลงานวิชาการ ควรคำนึงถึงการซ่อมบำรุง การใช้อุปกรณ์ช่วยแสดงที่ซับซ้อนอาจชำรุดง่าย ทำให้ต้องซ่อมแซมบ่อย การลงทุนก็อาจสูง ไม่ประหยัด

ในด้านการจัดการ ควรให้มีคนเข้ามาชมที่พิพิธภัณฑิตรรมชาติมากกว่าที่จะไปรบกวนบนเกาะ เนื่องจากเกาะมีขนาดเล็ก เมื่อทำเสร็จแล้วให้ลูกทหารเรือเข้ามาชมและพิพิธภัณฑิตรรมชาตินี้ควรมีรายได้

ในด้านงบประมาณ ทางกองทัพเรือควรชี้แจงสำนักงานงบประมาณว่า กองทัพเรือทำงานนี้เพื่อความมั่นคงของประเทศ

- ทรงรับทราบเรื่องตำแหน่งของอาคารที่จะปรับเปลี่ยนจากอาคารเล็กหลายหลังเป็นอาคารใหญ่ ซึ่งต้องดูในพื้นที่จริงอีกครั้งว่าอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมเห็นทะเลกว้างและเกาะต่าง ๆ
- ทรงรับทราบเรื่องการดูแลพิพิธภัณฑ์ฯ นี้ว่า หน่วยสงครามพิเศษทางเรือ กองทัพเรือเป็นผู้ดูแลตามคำกราบบังคมทูลของผู้บัญชาการทหารเรือ

13) วันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2544 พระราโชวาทเป็นแนวทางเพื่อเข้าสู่แผนแม่บทระยะ 5 ปีที่สาม

ณ ศาลาพระเกี้ยว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชทานพระราโชวาทในพิธีเปิดการแสดงนิทรรศการและประชุมวิชาการ ทรัพยากรไทย : อนุรักษ์และพัฒนาด้วยจิตสำนึกแห่งนักวิจัยไทย สรุปลงได้ว่า

“...งานการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชนี้ได้ดำเนินมาเป็นเวลาหลายปี เริ่มตั้งแต่ที่เข้าใจว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหาพรรณพืชต่าง ๆ ที่หายากมาปลูกเอาไว้เพื่อคนรุ่นหลังจะได้เห็นได้ศึกษาต่อไป และก็มีงานด้านวิชาการต่าง ๆ ที่ทำกัน ในประเทศไทยมีหน่วยงานหลายหน่วยที่สนใจในเรื่องการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช เพื่อการศึกษาพืชพรรณต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศ โครงการนี้มีจุดประสงค์สำคัญที่จะให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้ทำงานมาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน รวบรวมข้อมูลเพื่อทำให้วิชาการด้านนี้ก้าวหน้าไปและเป็นการประหยัดเพราะแทนที่ต่างคนต่างทำ งานไหนที่มีผู้ทำแล้วจะได้ร่วมกันทำโดยไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน ในวันนี้ได้มีการมอบฐานข้อมูลทางด้านพืชให้หน่วยงานต่าง ๆ ก่อนนี้ในหน่วยงานต่าง ๆ มีหอพรรณไม้ เช่น ที่กรมป่าไม้ มีหอพรรณไม้โดยมีพืชที่นักวิชาการ นักวิจัย ได้เก็บตัวอย่างพรรณพืชแห้ง เก็บไว้เป็นเวลาเกือบร้อยปีแล้ว ตัวอย่างพรรณไม้เหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่มีค่าสูง จะเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษา แต่ของเหล่านี้ย่อมเก่าแก่ไปตามกาลเวลา แต่สมัยนี้เรามีเทคโนโลยีที่จะรักษาสิ่งเหล่านี้เพื่อให้นักวิชาการได้ศึกษากันได้ก็เลยได้คิด ช่วยกันทำโครงการในการถ่ายรูปและถ่ายข้อมูลพรรณไม้เพื่อเป็นฐานข้อมูล แต่ในการเก็บฐานข้อมูลนี้ถ้าเก็บไว้แห้งเดียวก็อาจสูญหายได้ ก็มีความคิดกันว่าจะให้หน่วยงานต่าง ๆ ช่วยกันเก็บ ที่หนึ่งเกิดเหตุเสียหายไปก็จะได้มีข้อมูลเอาไว้ ไม่สูญหายไปจากประเทศไทย ฐานข้อมูลนี้เป็นของที่มีค่า ต้องช่วยกันดูแลให้ดีและผู้ที่จะมาใช้ก็ต้องดูแลใช้ให้ถูกต้อง ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทย แก่มนุษยชาติต่อไป โครงการแบบนี้ไม่ใช่ว่าจะทำสำเร็จในเวลาสั้น ๆ ต้องมีโครงการระยะที่หนึ่ง ระยะที่สอง และระยะต่อ ๆ ไป การจัดการประชุมนี้ก็เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเพิ่มพูนความรู้ในระดับนักวิชาการ และการจัดนิทรรศการจะมีโอกาสให้คนที่สนใจได้มาดูได้มาศึกษาแล้วก็ทราบถึงพืชต่าง ๆ ต่อไปก็ต้องศึกษาเรื่องสัตว์สิ่งมีชีวิตและสิ่งธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งของพวกนี้เป็นที่น่าสนใจเมื่อสนใจแล้วก็จะมีความรู้ก็อยากปกป้องรักษา ไม่ทำลายให้เสียหายสูญสิ้นไป ก็เป็นการช่วยอนุรักษ์เป็นอย่างดี...”

14) วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2544 ทรงมีพระราชดำริในการดำเนินงานของ อพ.สธ. ในเรื่องเว็บไซต์ ฐานข้อมูล พิพิธภัณฑิ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืช อพ.สธ. คลองไผ่

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีพระราชดำริกับนายพรชัย จุฑามาศ รองผู้อำนวยการโครงการส่วนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา ณ อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา สรุปได้ดังนี้

- ข้อมูลของ อพ.สธ. ในส่วนของโฮมเพจ อพ.สธ. นั้นทรงเห็นว่าดีแล้วที่เจ้าหน้าที่ อพ.สธ. ควรดำเนินการเอง เพราะไปจ้างคนอื่นทำจะช้าและอาจไม่ได้ตามที่ต้องการ อีกทั้งการที่จะปรับปรุงข้อมูลก็ทำได้สะดวกกว่า สำหรับเว็บไซต์ อพ.สธ. ให้ไว้ที่เครือข่ายกาญจนาภิเษก NECTEC โดยจะทรงประสานให้

- ทรงให้ดำเนินการเชื่อมข้อมูลกันระหว่างศูนย์ข้อมูลพรรณพฤกษชาติ หอพรรณไม้ กรมป่าไม้ กับศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช สวนจิตรลดา และทรงให้ดำเนินการทำฐานข้อมูลพรรณไม้แห่งโดยการบันทึกภาพตัวอย่างพรรณไม้แห้ง บันทึกลงแผ่น photo CD และบันทึกข้อมูลพรรณไม้เมื่อแล้วเสร็จให้ทำสำเนาให้หน่วยงานนั้น ๆ

- ให้มีการประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านพฤกษศาสตร์อนุกรมวิธานและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดโปรแกรมเงื่อนไขเวลาเปิดข้อมูลและให้มีการทำรายละเอียดการขอใช้ข้อมูล

- พื้นที่ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ คลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เนื้อที่ 395 ไร่ อาคาร 21 หลัง เป็นพื้นที่ราชพัสดุ ใช้เป็นพื้นที่ปลูกรักษาพันธุกรรมพืช ห้องปฏิบัติการเริ่มดำเนินการปี พ.ศ. 2543 มีพระราชวินิจฉัยว่า

“หากหน่วยปฏิบัติการพฤกษศาสตร์ หรือหน่วยใดมีความจำเป็นที่จะย้ายไปให้ทำเป็นโครงการเฉพาะไปก่อน”

- การก่อสร้างพิพิธภัณฑิ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย พื้นที่บริเวณเขาหมาจอของกองทัพเรือ มีพระราชวินิจฉัยว่า

“ให้กองทัพเรือขอจาก กปร. เอง สำหรับพิพิธภัณฑิ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทยเมื่อเสร็จแล้วให้กองทัพเรือดูแลรับผิดชอบ จัดการ โดยทางโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ เป็นฝ่ายวิชาการ ให้มีการศึกษาต่อเนื่อง”

15) วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2545 พระราชทานแนวทางการดำเนินงานที่เกาะเสม็ดสาร

พระราชทานพระราชดำริกับกองทัพเรือ ในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงวาง

แผ่นจารึกพระราชกระแสด และทอดพระเนตรความก้าวหน้าของ อพ.สธ.-ทร. ณ เกาะเสม็ดสาร
ดังนี้

มีพระราชกระแสดต่อผู้บัญชาการทหารเรือ ณ เนินจุดที่ 2 หลังจากรับฟังการถวาย
รายงานฯ และทอดพระเนตรแบบจำลองพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย ความว่า

"เมื่อสร้างท่าเทียบเรือแล้ว คนคงขึ้นไปเกาะกันมาก"

ในการนี้ผู้บัญชาการทหารเรือได้กราบบังคมทูลว่า

"คงไม่มากเพราะอยู่ในพื้นที่กองทัพเรือ"

มีพระราชกระแสดต่อนักเรียนนายเรือ ชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 ณ ชายหาดหน้าอาคาร
ทรงงาน ความว่า

"เป็นโอกาสดีที่นักเรียนได้มาเรียนรู้ในวันนี้ เป็นความรู้ที่ไม่มีในโรงเรียนปกติ
ซึ่งเป็นหน้าที่ของทหารเรือ ที่จะทำงานร่วมกับประชาชน ในการดูแลประเทศไทยอีกแห่งหนึ่ง "

ทรงมีพระราชกระแสดกับผู้ร่วมโต๊ะเสวยพระกระยาหารว่าง ณ อาคารทรงงาน
ความว่า

"...ที่เกาะเสม็ดสารจะทำแบบเกาะเปอร์เกอร์อลส์ไม่ได้ เพราะเกาะของเราเล็ก
ฉะนั้นควรให้คนมาดูแลกลับไป ไม่มีที่ให้ค้าง..."

"... ทำที่นี่ให้เรียบร้อย ไม่ต้องไปที่อื่น เพราะที่อื่นไม่สามารถคุมคนได้..."

"... การก่อสร้างเอาแค่นี้..."

**17) วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 ทรงพระราชทานแนวทางดำเนินงานของ
อพ.สธ. เพื่อเข้าสู่แผนแม่บทระยะ 5 ปีที่สี่**

ทรงพระราชทานพระราโชวาท ในการเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการ
ทรัพยากรไทย : ธรรมชาติแห่งชีวิต ณ ห้องประชุม สำนักพระราชวัง พระราชวังดุสิต

"ข้าพเจ้ายินดีและขอบคุณทุกท่านที่มาพร้อมกันในวันนี้ ดังที่ได้ทราบแล้วว่า
โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้ดำเนินมา 10 ปีแล้ว ซึ่งที่ผ่านมา
เห็นได้ชัดว่ามีหลายหน่วยงานที่ดำเนินงานในลักษณะ ใกล้เคียงกัน แต่หน่วยงานใดหน่วยงาน
หนึ่งหรือสถาบันใดสถาบันหนึ่งจะทำ ครอบคลุมให้ประสบผลสำเร็จนั้นทำได้ยาก ต้องร่วมมือ
ร่วมใจและวางแผน ร่วมกัน ตกกลงกันให้แน่นอนว่าใครจะมีส่วนใด เพื่อให้การศึกษาไม่ซ้ำซ้อน
เกิดความสมบูรณ์ในการศึกษาวิจัย เกิดความก้าวหน้าและเป็นประโยชน์ทางวิชาการ การประชุม
ในครั้งนี้เป็น การต่อเนื่องให้เห็นว่าโครงการแบบนี้เชื่อว่าสำเร็จในเวลาสั้นๆ ที่ต้องมีโครงการใน
ระยะที่หนึ่ง ระยะที่สอง โดยที่ขณะนี้อยู่ใน ระยะ 5 ปีที่สาม และจะมีระยะต่อไป การประชุม
นี้เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพิ่มพูนความรู้ระดับนักวิชาการ ได้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้
สถาบันต่าง ๆ มีหน้าที่ในการศึกษาพืชพรรณต่างๆ และบุคคลที่สนใจได้มี โอกาสปฏิบัติงาน ที่

ศึกษาพืชพรรณต่างๆ ที่มีอยู่จำนวนมากในประเทศไทย ได้ศึกษาวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้รวบรวมเป็นหลักฐานไว้ และเพื่อเป็นสื่อในระหว่างสถาบันต่างๆ บุคคลต่าง ๆ ที่ทำการศึกษาให้สามารถร่วมใช้ฐานข้อมูลเดียวกัน เพื่อให้การ ศึกษาไม่ซ้ำซ้อน สามารถที่จะดำเนินการให้ก้าวหน้าเป็นประโยชน์ในทาง วิชาการได้ ทำให้เห็นว่าโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ได้กลายเป็นศูนย์รวม ของผู้มีความรู้ ความสามารถ และเสียสละ พร้อมทั้งจะเป็นพลังที่สำคัญของแผ่นดิน เกิดประชาคมวิจัยและวิชาการที่มีศักยภาพสูง งานของโครงการฯ ในปัจจุบันได้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่เฉพาะแต่พืชเท่านั้น สิ่งมีชีวิตเช่น หิน ดิน แร่ และสิ่งมีชีวิตแทบทุกประเภทก็อยู่ในเป้าหมายด้วย เช่นกัน ทั้งหมดล้วนมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของชาติ และประการที่สำคัญที่สุดคือการร่วมงานของผู้คนจากหลายสถาบันที่มีทั้งธรรมชาติของการทำงาน ที่เหมือนกันและต่างกัน แต่มาทำงานด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการร่วมสนองพระราชดำริ ในการเรียนรู้ทรัพยากร การใช้ประโยชน์ และการสร้างจิตสำนึกของคนในชาติ ซึ่งจะนำไปสู่บรรณผลที่ยั่งยืน การปฏิบัติที่กำลังดำเนินอยู่ ในขณะนี้ เป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ของการทำงาน หวังว่าทุกคนคงได้รับประโยชน์ในการมาร่วมประชุมในครั้งนี้ ทั้งคณาจารย์ นักวิจัย ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องมีความสุขสวัสดิ์ทั่วกัน”

18) วันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2547 ทรงมีพระราชวินิจฉัยในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้อนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สู่เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

1. ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืช โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯคลองไผ่ ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
2. โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี (แปลง 905)

19) วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2547 พระราชวินิจฉัย ITPGR

ทรงมีพระราชวินิจฉัย จากสถานการณ์ที่มีผลจากอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ และสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ รล 0008/3133 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2547 ในเรื่อง “สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR)”

“...หากผลการวิจัย และประชาสัมพันธ์ ประเทศไทยยังไม่พร้อม ก็ขอให้ชะลอไปก่อน ระหว่างนี้ ขอให้นักวิชาการทุกฝ่ายร่วมมือกัน เตรียมคนให้พร้อมโดยเร่งด่วน เพราะวันที่จำเป็นต้องรับภาระนี้ ต้องมาถึงสักวันหนึ่ง....”

20) วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2548 พระราชกระแสในเรื่อง DNA Fingerprint

ทรงมีพระราชกระแส ในเรื่อง “การดำเนินการ ให้มีการทำ DNA Fingerprint”

ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา กรุงเทพมหานคร เวลาประมาณ 16.00น. กับนายพรชัย จุฑามาศ ความว่า

“ ได้ไปกับ สมศ. (สำนักมาตรฐานการศึกษา)มา เห็นว่าโรงเรียนยังสัมพันธ์กับ ชุมชนน้อย ทำอย่างไร ให้ชุมชนมาให้โรงเรียน โดยเฉพาะนักเรียน ช่วยในการอนุรักษ์พันธุกรรม พืช และให้มีการทำ DNA Fingerprint ในโรงเรียน”

21) วันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ทรงพระราชทานแนวทางดำเนินงานของ อพ.สธ. เพื่อเข้าสู่แผนแม่บทระยะ 5 ปีที่สี่

พระราชทานพระราโชวาทในพิธีเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการ “ทรัพยากร ไทย : สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว” ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืช โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ คลองไผ่ ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

“ข้าพเจ้ายินดีที่ได้มาพบกับท่านทั้งหลายอีกวาระหนึ่งในวันนี้ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ดำเนินงานมาถึงปีนี้เป็นปีที่ 12 โครงการฯ ร่วมแรงร่วมใจกับหน่วยงานและสถานศึกษา หลายหน่วยงาน หลายสถาบัน ปฏิบัติงานด้านศึกษาและอนุรักษ์พันธุพืชต่างๆ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และรวบรวมผลการศึกษาวิจัยไว้เป็นหลักฐานเป็นศูนย์รวมข้อมูลทางพันธุกรรมพืชที่สถาบันการศึกษาต่างๆ และผู้สนใจสามารถเข้าร่วมใช้ฐานข้อมูลได้ ปัจจุบันงานของโครงการฯ มิได้จำกัดเพียงศึกษาอนุรักษ์พันธุพืชเท่านั้น แต่ขยายวงกว้างไปถึงการศึกษาเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอื่นด้วย เช่น ดิน หิน แร่ และสิ่งมีชีวิตทุกประเภท ทุกสิ่งที่กล่าวมาล้วนแต่มีความเกี่ยวพันกัน สิ่งหนึ่งสิ่งใดขาดไปก็จะกระทบต่อการดำรงอยู่ของชาติและประชาชน นอกจากศึกษาสภาวะของทรัพยากรธรรมชาติแล้ว การให้ความรู้แก่ประชาชนก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเหมาะสม วิธีสงวนรักษา เพื่อทุกคนจะได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน อย่างยั่งยืนตลอดไป การประชุมครั้งนี้มีคณาจารย์ นักวิจัย นักเรียน นักศึกษา และเกษตรกรจำนวนมาก เข้าร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อคิดเห็น ข้าพเจ้าหวังว่าทุกท่าน จะได้รับประโยชน์จากการประชุมโดยทั่วกัน”

22) วันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2548 พระราชกระแสในเรื่องพันธุกรรมเห็ด

ในการประชุมวิชาการและนิทรรศการ “ทรัพยากรไทย : สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว” ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืช โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ คลองไผ่ ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 19-25 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ทรงมีพระราชกระแสกับนายพรชัย จุฑามาศ ระหว่างเสด็จฯ ทอดพระเนตรนิทรรศการสรุปของหน่วยงาน ส่วนราชการ ที่สนองพระราชดำริฯ บอร์ดนิทรรศการ ศูนย์ศึกษาการพัฒนากัญชากันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระราชกระแสโดยสรุป

“ให้ทำเรื่องพันธกรรมเห็ด มีพระสหายทำงานร่วมกับต่างประเทศ ข้อมูลและพันธกรรมเห็ด ให้นำเอาไปหมด”

23) วันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2548 พระราชวินิจฉัยในเรื่องพื้นที่ศูนย์อนุรักษ์พันธกรรมพืช อพ.สธ. คลองไผ่

ในการประชุมวิชาการและนิทรรศการ “ทรัพยากรไทย : สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว” ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธกรรมพืช โครงการอนุรักษ์พันธกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ คลองไผ่ ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 19 - 25 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ทรงมีพระราชกระแสแก่นายพรชัย จุฑามาศ ระหว่างเสด็จทอดพระเนตรพื้นที่บริเวณแปลงเกษตรอินทรีย์

พระราชกระแสโดยสรุป

“เรื่องพื้นที่ค่อยๆทำไป เรื่องเกษตรมีคนทำกันหลายคน อาชีพเกษตรค่อยๆกันให้ไปเจรจากับโรงเรียนจิตรลดา เรื่องงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน”

24) วันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ในเรื่องพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย

ทรงมีพระราชกระแสแก่นายผู้บังคับการหน่วยสงครามพิเศษทางเรือ ระหว่างเสด็จทอดพระเนตรนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย ในวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ในงานการประชุมวิชาการและนิทรรศการ ทรัพยากรไทย : สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธกรรมพืช โครงการอนุรักษ์พันธกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ คลองไผ่ ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ความว่า

“พิพิธภัณฑ์นี้ทหารเรือจะดูแลเองใช่หรือไม่ ”

25) วันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2548 พระราชกระแสในเรื่องเกาะแสมสาร

ทรงมีพระราชกระแสแก่ผู้ร่วมโต๊ะเสวยในส่วนกองทัพเรือ พระราชทานให้กับผู้แทนผู้บัญชาการทหารเรือ (พลเรือเอกกำธร พุ่มหิรัญ) และผู้ร่วมโต๊ะเสวย อาทิ เลขาธิการพระราชวัง (นายแก้วขวัญ วัชโรทัย) กรรมการที่ปรึกษาโครงการอนุรักษ์พันธกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (ฯพณฯ องคมนตรี อำพล เสนาณรงค์ ดร.พิศิษฐ์ วรอุไร) เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ณ โต๊ะเสวยพระกระยาหารกลางวัน ในวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ณ ศูนย์ฝึกอบรม โครงการอนุรักษ์พันธกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ คลองไผ่ ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

พระราชกระแสโดยสรุป

“ไม่ควรมึลิ่งก่อสร้างเพื่อการพักค้างคืน บนเกาะแสมสาร ”

“ทรงรับทราบการจัดประชุมวิชาการและนิทรรศการ ครั้งต่อไปในปี พ.ศ.2550 ในเรื่อง “ทรัพยากรไทย : ประโยชน์แท้แก่มหาชน” ที่พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี และจะเปิดพิพิธภัณฑ์ให้ประชาชนเข้าชม ”

26) วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 พระราโชวาทให้ตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรอื่น ๆ นอกเหนือจากพรรณพืช

ทรงพระราชทานพระราโชวาทให้กับ อพ.สธ. และหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริฯ ในการเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการ ทรัพยากรไทย : ประโยชน์แท้แก่มหาชน และ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย เขาหมาจอ ต. แสมสาร อ. สัตหีบ จ. ชลบุรี

“ข้าพเจ้ายินดีที่ได้มาเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการทรัพยากรไทย : ประโยชน์แท้แก่มหาชน ที่จัดขึ้นในวันนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกชื่นชมที่ได้ทราบว่า งานของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ขยายไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ขอขอบใจหน่วยงานทุก ๆ หน่วยที่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานของโครงการก้าวหน้าไปด้วยดี ประเทศไทยเราเป็นประเทศที่มีความสมบูรณ์มาแต่โบราณกาล ด้วยเหตุที่มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายทั้งพืช สัตว์ และแร่ธาตุ สมดังคำที่กล่าวว่า “ทรัพย์ในดินสินในน้ำ” ทรัพยากรเหล่านี้ให้คุณประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนทุกหมู่เหล่า ในด้านการยังชีพ อีกทั้งสร้างภาวะสมดุลให้แก่สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติทุก ๆ สิ่งมีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกัน หากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หมดสิ้นสูญไปก็จะมีส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ ต่อสภาวะแวดล้อม และท้ายที่สุด ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติของเราพวกเราทุกคน ไม่ใช่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ เราทุกคนจึงมีหน้าที่จะต้องช่วยกันปกป้องรักษาทรัพยากรอันมีค่าให้ดำรงอยู่ ช่วยกันปลูกฝังและสืบทอดเจตนารมณ์เรื่องการอนุรักษ์ให้แก่อนุชน เพื่อให้ประเทศของเรายังมีทรัพยากรที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มหาชนสืบเนื่องต่อไป ได้เวลาอันควรแล้วข้าพเจ้าขอเปิดการประชุมนิทรรศการทรัพยากรไทยประโยชน์แท้แก่มหาชน ณ บัดนี้ ขอให้งานบรรลุผลสำเร็จสมดังที่มุ่งหมายไว้ทุกประการ และขอให้ทุกท่านประสบแต่ความผาสุกสวัสดิ์โดยทั่วกัน”

27) วันที่ 19 ตุลาคม 2552 พระราโชวาทถึงความก้าวหน้าของ อพ.สธ. และงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ทรงพระราชทานพระราโชวาท ให้กับ อพ.สธ. และหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริฯ ในการเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการ ทรัพยากรไทย : ผืนสู่วิถีใหม่ในฐานะ

ไทย และศูนย์อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรภาคตะวันออก ณ สวนสัตว์เปิดเขาเขียว ตำบล
บางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

“ข้าพเจ้ายินดีที่ได้มาเป็นประธานเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการ
“ทรัพยากรไทย : ผืนสู่วิถีใหม่ในฐานไทย” ที่จัดขึ้นในวันนี้

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ได้รับการสนับสนุนอย่างดียิ่งจากหน่วยงาน
ราชการหลายฝ่ายที่เห็นว่างานของโครงการเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและประเทศชาติ ทำให้
โครงการสามารถขยายงานศึกษาค้นคว้าออกไปอย่างกว้างขวาง สมองพระราชดำริของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างเต็มที่เช่นในปัจจุบันโครงการปฏิบัติงานศึกษาวิจัยและอนุรักษ์
พันธุกรรมพืชด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีการส่งเสริมให้โรงเรียนในท้องถิ่นต่างๆ จัดทำสวน
พฤกษศาสตร์โรงเรียน เพื่อนักเรียนจะได้ศึกษาเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติประจำท้องถิ่นของตน
และใช้สวนพฤกษศาสตร์เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ ปลูกฝังให้นักเรียนรักธรรมชาติ รักท้องถิ่น
และเป็นกำลังช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ งานของโครงการในปัจจุบันมิใช่เพียงอนุรักษ์
พันธุกรรมพืชเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต ทั้งบนบกตามเกาะแก่ง
ต่างๆ ลงไปจนถึงในท้องทะเล ที่ทางกองทัพเรือรับเป็นผู้ดำเนินการจนประสบผลสำเร็จ เห็นได้
จากการที่สามารถจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย ที่อำเภอสัตหีบ ศูนย์
อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรภาคตะวันออก และศูนย์สายพิมพ์ ดี เอ็น เอ ที่จะเปิดในวันนี้
นับเป็นความสำเร็จที่น่าปลื้มใจอีกขั้นหนึ่ง

ข้าพเจ้ายินดีที่ได้ทราบว่า การประชุมครั้งนี้มีหน่วยราชการ สถานศึกษา และ
เครือข่ายเกษตรกรเข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก หวังว่าท่านทั้งหลายจะได้รับความรู้จากการประ
ชุมครั้งนี้ และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนของตนได้เป็นอย่างดี

ได้เวลาอันควรแล้ว ข้าพเจ้าขอเปิดการประชุมและนิทรรศการ “ทรัพยากรไทย :
ผืนสู่วิถีใหม่ในฐานไทย” ณ บัดนี้ ขอให้งานบรรลุผลสำเร็จดังวัตถุประสงค์ทุกประการ และขอให้
ทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในที่นี้ ประสบแต่ความสุขความเจริญสืบไป

28) วันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2553 พระราชวินิจฉัยและพระราชทานแนวทางการ
ดำเนินงานในพื้นที่ กองการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการ
ทหารพัฒนา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

นายพรชัย จุฑามาครองผู้อำนวยการ อพ.สธ. นำ พลเอก เสถียร เพิ่มทองอินทร์
ผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทยและคณะ ทูลเกล้าฯ ถวาย
แผนแม่บทการดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ในพื้นที่
กองการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา อำเภอไทร
โยค จังหวัดกาญจนบุรี และขอพระราชทานพระราชวินิจฉัย ณ อาคารชัยพัฒนา สวน
จิตรลดา สรุปความว่า

1. พื้นที่ของทางภาคตะวันตกมีสภาพเป็นเขาหินปูน และพืชพรรณธรรมชาติ มีความพิเศษกว่าพื้นที่อื่น ควรมีการเฝ้าระวัง ไม่ให้มีคนมาตัดไม้ จัดทำทะเบียนพิกัดต้นไม้ รวบรวมพันธุ์กรรมพืช นำมาบันทึกไว้
2. ทรงยกตัวอย่างการดูแลพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืช อพ.สธ. ของกองทัพเรือ พร้อมทั้งกล่าวชมเชยว่าดูแลดี
3. พื้นที่ กกส.สทพ.นทพ. มีพื้นที่มาก ให้ปฏิบัติตอนนี่คือการเก็บรักษาพื้นที่และทำการสำรวจอย่างเดียว
4. พลเอก เสถียร เพิ่มทองอินทร์ ผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ให้คำยืนยัน รับสนองพระราชดำริจะดำเนินการตามแผนแม่บทที่ได้ทูลเกล้าฯ ถวาย

29) วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 พระราโชวาทเกี่ยวกับความสำคัญของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ทรงพระราชทานพระราโชวาท ให้กับ อพ.สธ. และหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริฯ ในการเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ระดับภูมิภาค ครั้งที่ 1 โรงเรียนสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

“ข้าพเจ้ายินดีที่ได้มาเป็นประธานเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ระดับภูมิภาค ครั้งที่ 1 ที่จัดขึ้นในวันนี้

โครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นงานที่สืบเนื่องต่อจากงานอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช เนื่องด้วยในหลายๆ โรงเรียนมีพืชพรรณหลายชนิด บางชนิดเป็นไม้หายากหรือเป็นไม้เฉพาะถิ่น ควรอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นแหล่งศึกษา หรือเพื่อประโยชน์ในด้านอื่นๆ ประโยชน์ในด้านการศึกษาเบื้องต้น คือการฝึกฝนเด็กให้รู้จักสังเกตพืชพรรณไม้ต่างๆ เป็นการเรียนรู้จากสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติรอบตัวเด็กเอง ฝึกให้ค้นคว้าหาข้อมูลทั้งจากเอกสารสิ่งพิมพ์ และสืบถามหาคำตอบจากผู้ใหญ่ในชุมชน เด็กและผู้ใหญ่เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กันจะมีผลให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน นอกจากนี้เด็กจะได้ฝึกการทำงานร่วมกัน รู้จักออกความเห็น ฟังความเห็นของผู้อื่น กิจกรรมเหล่านี้ล้วนช่วยเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ตลอดจนอุปนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก เด็กได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรักท้องถิ่นและสมบัติที่มีใจท้องถิ่นตั้งแต่ยังเยาว์วัย เมื่อเจริญเติบโตต่อไปก็จะเป็นที่พึ่งของถิ่นฐานและชาติบ้านเมืองได้

ข้าพเจ้าขอขอบใจหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่ายที่ร่วมมือและสนับสนุนช่วยเหลือโครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นอันดีมาตลอด หากปราศจากความร่วมมือร่วมใจกันของท่านทั้งหลาย โครงการนี้ก็มิอาจจะสำเร็จเรียบร้อยหรือเจริญก้าวหน้าด้วยดีได้

ได้เวลาอันควรแล้ว ข้าพเจ้าขอเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ระดับภูมิภาค ครั้งที่ 1 ขออำนาจพรให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ ทั้งขอให้ทุกๆ ท่านที่มาประชุมพร้อมกันในที่นี้ประสบแต่ความสุขสวัสดิ์ตั้งทั่วกัน”

30) วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2554 พระราชโฆษาทในเรื่องความสำคัญต่อการใส่ใจต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในเรื่องการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและ การสร้างจิตสำนึกต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยการศึกษาเรียนรู้โดยงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานเปิดงานจัดการประชุมนานาชาติ “การประชุมระดับสูงว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่ 10” (10th Meeting of the High Level Group on Education for All หรือ EFA) จัดขึ้นวันที่ 22-24 มีนาคม ที่โรงแรมรอยัลคลิฟ บีช รีสอร์ท จ. ชลบุรี ทรงมีพระราชดำรัสเมื่อเวลา 16.30 น. โดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี นางอิริ นนา โบโกวา ผู้อำนวยการใหญ่ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ องค์การยูเนสโก พร้อมผู้บริหารระดับสูงกระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงผู้นำด้านการศึกษาของชาติ สมาชิกองค์การยูเนสโก ที่มาเข้าร่วมการประชุมจาก 34 ประเทศทั่วโลก ให้ผู้เข้าร่วมประชุมในการประชุมระดับสูงว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่ 10 ณ โรงแรมรอยัล คลิฟ บีช พัทยา จังหวัดชลบุรี แปลจากพระราชดำรัสภาษาอังกฤษดังความตอนหนึ่งว่า

“... ที่กรุงปักกิ่งเมื่อปี 2548 ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่สนับสนุนการศึกษาเพื่อปวงชนอย่างแข็งขัน เห็นได้จากผลงานของข้าพเจ้าตลอด 30 ปีที่ผ่านมาและที่จะทำต่อไปในอนาคต นานาประเทศส่วนใหญ่รวมทั้งประเทศไทย มีความก้าวหน้าด้วยดีในการดำเนินการตามเป้าหมายทั้ง 6 ข้อ ของหลักการการศึกษาเพื่อปวงชน ซึ่งข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีในความสำเร็จดังกล่าว ช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมา มีความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั่วโลก ก่อให้เกิดปัญหาและวิกฤติใหม่ๆทั้งในปัจจุบันและอนาคต เรากำลังเผชิญหน้าการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมสิ่งแวดล้อม ความสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ และพลังงานน้ำมันและถ่านหินที่ลดน้อยลง โครงสร้างทางประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงอายุ และการขยายชุมชนเมืองอย่างรวดเร็วในหลายประเทศ ได้นำไปสู่ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในเวลาอันสั้น ช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมา มีความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั่วโลก ภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เขตร้อน ซึ่งอุดมด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและธัญญาหาร ดังนั้นในอนาคตความมั่นคงทางอาหารของโลกอาจอยู่ในภาวะสุ่มเสี่ยง นานาชาติได้ปรึกษาหารือกันและทำความตกลงที่จะช่วยกันชะลอความเปลี่ยนแปลงของโลกที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าว การประชุมต่างๆ ล้วนแต่ระบุว่า การศึกษา คือกุญแจสำคัญ สองทศวรรษผ่านไปแล้ว จากนี้ไปการศึกษาเพื่อปวงชน มีภารกิจสองประการ ประการแรก คือ การยืนยันหลักการทั้ง 6 ข้อ ที่เกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์ทุกคนที่จะได้รับการศึกษาพื้นฐาน ประการที่สอง คือ ความรับผิดชอบของทุกคนในฐานะพลเมืองโลกที่จะต้องร่วมรับผิดชอบปัญหาของโลก ดังนั้นการศึกษาเพื่อปวงชน จึงมิใช่เป็นเพียงการรู้หนังสือและทักษะเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความรู้ ทักษะและความใส่ใจปัญหาของโลกด้วย กว่า 30 ปีที่ผ่านมา ข้าพเจ้าได้สอกรหลักการดังกล่าวในกิจกรรมการเรียนรู้หลายรูปแบบให้แก่นักเรียนในโรงเรียนที่ห่างไกลตลอดมา อาทิ มีบทเรียนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและนอกหลักสูตร ในแต่ละโรงเรียนนักเรียนจะเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อผลิตอาหารบริโภคกันเอง นักเรียนจะเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการน้ำ พลังงาน และขยะ เพื่อ

รักษาสมาคมของสิ่งแวดลอมในโรงเรียนของตน แต่ละโรงเรียนจะมีสวนพฤกษศาสตร์ โดยเฉพาะพืชและพันธุ์ไม้ท้องถิ่น กิจกรรมดังกล่าวช่วยให้นักเรียนรักธรรมชาติและสนใจอย่างจริงจังเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมและสิ่งแวดลอม กล่าวคือ นักเรียนเหล่านี้ได้เรียนรู้และปฏิบัติการตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การศึกษาสามารถสร้างความตระหนักรู้ ทักษะที่จำเป็น และนิสัยให้แต่ละบุคคลสามารถรับมือกับปัญหาเหล่านั้นทั้งส่วนตัว ครอบครัวและชุมชน ส่วนผู้ที่มิใช่ทักษะวิชาชีพในระดับสูงขึ้นไปจำเป็นต้องเรียนรู้ว่าองค์กรของเขาควรจะมีส่วนช่วยเหลือสังคมอย่างไร...”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

1) วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ทรงให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดลอมและวัฒนธรรม เพื่อชนรุ่นหลัง

พระราชดำรัสในพิธีเปิดการสัมมนา เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดลอมวัฒนธรรม หัวข้อ แนวทางการอนุรักษ์เชิงบูรณาการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จัดโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอม ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ดังความตอนหนึ่งว่า

“.....ความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน มีผลกระทบให้วิถีชีวิตดั้งเดิมของคน และสภาพแวดลอมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ชุมชนที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตตามแบบอย่างที่มีมาแต่เดิม ในปัจจุบันแทบไม่มีเหลือให้ชนรุ่นหลังได้ซึมซับความงามของวัฒนธรรมที่ตกทอดมาแต่อดีต ชุมชนเหล่านี้เป็นตัวอย่งที่ดีของคำว่าความพอเพียง คนในชุมชนพึ่งพาอาศัยกันได้ และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีชนบประเพณีอันดีงาม ภูมิปัญญาชาญฉลาด ชุมชนลักษณะนี้มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตใจ เป็นประโยชน์ด้านการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ ปัจจุบันมีให้เห็นเพียงไม่กี่แห่ง หากไม่ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ก็จะสูญสลายไปอย่างน่าเสียดาย....”

2) วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ทรงให้เห็นความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

พระราชดำรัสในงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น 2551 ณ หอประชุมศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ดังความตอนหนึ่งว่า

“...พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นที่เก็บรวบรวมวัตถุสิ่งของ บันทึกเรื่องราวความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตและความเปลี่ยนแปลงของผู้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ การที่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจำนวนมากจากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศมาร่วมกิจกรรมกันในครั้งนี้ เป็นโอกาสอันดีที่ผู้เข้าชมงานจะได้ศึกษาข้อมูลความรู้เบื้องต้นของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหลายแห่งได้ในคราวเดียว ขณะเดียวกันผู้ดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นก็จะได้เรียนรู้ลักษณะความ

คล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือเพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้ก้าวหน้า สามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนทั้งในและนอกท้องถิ่นได้อย่างเข้มแข็งยั่งยืน...”

3) วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2553 ทรงให้อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย “ยางรัก”

พระราชดำรัสในการประชุมวิชาการนานาชาติ ศึกษายางรักเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี “Study of Oriental Lacquer Initiated by H.R.H. Princess Maha Chakri Sirindhorn for Revitalization of Thai Wisdom” โดยกรมศิลปากร กรมป่าไม้ และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ณ ห้องประชุม โรงแรมอิมพีเรียล ควีนส์ปาร์ค ดังความตอนหนึ่งว่า

“...คนในซีกโลกตะวันออกหลายเชื้อชาติรู้จักนำยางรักมาใช้ประโยชน์มานานนับพัน ๆ ปี ทั้งในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การใช้ยางรักเคลือบพื้นไม้ให้สวยงามคงทน หรือภาชนะสานให้บรรจุของเหลวได้ และใช้ในงานศิลปะ คนไทยก็ใช้อย่างรักเป็นวัสดุสำคัญในการสร้างสรรค์งานประณีตศิลป์ชั้นสูงมาเป็นเวลานาน งานลงรักปิดทอง เขียนลายรดน้ำ งานช่างประดับมุก ประดับกระจก หรืองานหัตถกรรมทั่วไป เช่น การทำเครื่องเขิน ล้วนต้องใช้อย่างรักคุณภาพดีเป็นองค์ประกอบสำคัญ ยางรักที่ดีควรเป็นยางรักธรรมชาติที่มีคุณภาพ ซึ่งนับวันจะขาดแคลน เพราะไม้รักมีน้อยลง เป็นเหตุให้มีการใช้สารเคมีเจือปน ทำให้ยางรักมีคุณภาพต่ำ ไม่คงทน ใช้งานได้ไม่ดี การวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์รัก ส่งเสริมการปลูกไม้รักสายพันธุ์ที่ให้ยางรักคุณภาพสูงในท้องถิ่นที่มีภูมิประเทศเหมาะสม จะเป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางหลายสถานในระยะยาว เป็นการแก้ต้นเหตุแห่งปัญหา อันจะช่วยให้การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาและศิลปะไทยเป็นไปอย่างยั่งยืน...”

4) วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ทรงให้อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย “ผ้าไหม”

พระราชดำรัสในงานประชุมสัมมนาวิชาการหม่อนไหมอาเซียน และงานตรานกยูงพระราชทาน สืบสานตำนานไหมไทย ครั้งที่ 5 ประจำปี 2553 ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม นานาชาติอิมแพค เมืองทองธานี ดังความตอนหนึ่งว่า

“...ผ้าไหมเป็นสินค้าสำคัญมาแต่โบราณกาล ในเส้นทางแพรไหมอันลือชื่อ ผ้าไหมเป็นสายใยที่เชื่อมโยงซีกโลกตะวันออกและตะวันตกเข้าด้วยกัน นำผู้คนจากทั้งสองซีกโลกมาพบปะทำความรู้จัก ทำให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ระหว่างกัน ผ้าไหมเป็นเครื่องหมายบ่งบอกความเจริญ ความมีอารยธรรมและภูมิปัญญาของชนชาตินั้น ๆ ผ้าไหมจึงมิได้มีความหมายเพียงเป็นอาภรณ์ประดับกาย หรือความหมายทางเศรษฐกิจเท่านั้น

ในประเทศไทย ผ้าไหมก็เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและวิถีชีวิต คนไทยรู้จักปลูกหม่อน

เลี้ยงไหมและทอผ้าไหมใช้มาเป็นเวลานาน ลวดลายผ้าในแต่ละภูมิภาคมีอัตลักษณ์ประจำถิ่น เมื่อพิจารณาจะสามารถเชื่อมโยงไปถึงวิถีชีวิตของผู้คน จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นผู้นำในการใช้ผ้าไหมที่ราษฎรเป็นผู้ทอ ทรงส่งเสริมและพัฒนาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และวิธีการทอผ้าไหมของราษฎรในท้องถิ่นต่าง ๆ ให้มีความสวยงาม มีคุณภาพดียิ่งขึ้น เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวราษฎรเอง และยังเป็นการอนุรักษ์ภาคส่วนของวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ ปัจจุบันคนไทยนิยมใช้ผ้าไหมไทยกันแพร่หลาย ผ้าไหมไทยยังมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ทำรายได้ให้ประเทศชาติเป็นอันมาก...